

13. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145 VIII. Верховна Рада України. URL : <https://surl.lu/swfirc> (дата звернення: 27.11.2025).

14. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» Наказ Міністерства освіти і науки України № 1225 від 24 серпня 2024 року. URL : <https://surli.cc/diyqrg> (дата звернення: 20.11.2025)

15. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL : <https://surl.li/ricqmo> (дата звернення: 18.11.2025)

16. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5 томах. Т.3. Київ : Рад. школа, 1976. С.7-282.

17. Nataliya Papish, Tetiana Hura, Tetiana Kunytsia, Liudmyla Liubchak, Galina Galyk. Formation of the leadership position of higher education applicants in the context of distance learning. Modern Science – Moderní věda. Praha. Česká republika, Nemoros. 2022. No 1. P. 97-109.

УДК 378.147:001.891

DOI: 10.31652/pympk-2026.ch1.2

Галина Кіт, кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, <https://orcid.org/0000-0003-2986-9079>

ДОСЛІДНИЦЬКА СКЛADOVA ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. Висвітлено дослідницьку складову професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів, охарактеризовано її цілі, структуру, функції та провідні компоненти. Розкрито комплексний характер формування дослідницьких умінь, мотивації та творчого потенціалу педагога,

ключові напрями підготовки майбутніх учителів початкових класів до пошуково-дослідницької діяльності. Окреслено умови й методичні орієнтири підготовки вчителя до організації навчально-дослідницької діяльності молодших школярів.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка; дослідницька діяльність; педагог-дослідник; дослідницькі уміння; науково-дослідна робота здобувачів освіти; майбутні вчителі початкових класів; навчально-дослідницька діяльність молодших школярів.

Сьогодні, коли в усіх сферах життя країни відбуваються глибокі соціальні, економічні та культурні трансформації, а курс України на європейську інтеграцію набуває незворотного характеру, дедалі очевиднішою стає потреба у новій якості освіти, здатної забезпечити конкурентність національної системи в умовах Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА) та Європейського простору досліджень (ЕРА). Євроінтеграційні процеси, приєднання України до ключових міжнародних освітніх ініціатив, імплементація положень Болонського процесу та європейських рамок кваліфікацій висувають нові вимоги до професійної підготовки педагога – насамперед у частині розвитку його дослідницьких, інноваційних і критично-аналітичних компетентностей.

Тривала недооцінка стратегічного значення освіти, недостатня увага до реальних викликів педагогічної галузі та швидкоплинні зміни, що супроводжують глобальну конкуренцію знань, технологій і людського капіталу, зумовлюють необхідність переосмислення ролі сучасного вчителя. У цьому контексті європейські документи підкреслюють важливість здатності педагога діяти як дослідник, аналітик й інноватор, який уміє здійснювати рефлексію власної діяльності, оцінювати ефективність педагогічних практик, адаптувати навчання до потреб учня та впроваджувати науково обґрунтовані підходи до навчання.

Особливе місце в процесі модернізації освіти належить початковій школі, оскільки саме вона формує основу інтелектуального, морального, емоційного та

соціального розвитку дитини, її здатність до критичного мислення, дослідницької діяльності та навчальної автономії – компетентностей, які перебувають у центрі уваги європейських освітніх політик. Це відповідає і Державному стандарту початкової освіти [2], і Концепції «Нова українська школа» [6], що спрямовані на узгодження національної початкової освіти з європейськими підходами до компетентнісного, діяльнісного й інтегрованого навчання.

Ефективність початкової школи, результативність інноваційних освітніх змін, а також успішність реалізації національної стратегії євроінтеграції напряду залежать від професійної готовності й дослідницької культури педагога. У цьому контексті зростає значення оновлення змісту та методів професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, спрямованої на формування здатності до наукового пошуку, аналізу й осмислення педагогічної практики, використання доказових підходів та інноваційних технологій. Як слушно зазначає відома дослідниця О. Шквир, «важливою є переорієнтація ступеневої підготовки майбутнього вчителя з просвітництва до ролі дослідника, агента змін, студента ефективних засобів навчально-виховної роботи в інтересах дитини» [9, с. 25-26].

Отже, у сучасних європейських та національних освітніх координатах педагог постає ключовою фігурою, що здатна забезпечити високу якість навчання й виховання, реалізувати цінності демократичної освіти, підтримати формування ключових компетентностей і сприяти розвитку освітнього середовища, зорієнтованого на дослідження, творчість та інновації.

Педагогічна діяльність – це складний багатофакторний процес реалізації системи цілеспрямованих дій, спрямованих на розв’язання різноманітних навчально-виховних завдань. У педагогічному процесі взаємодіють такі ключові компоненти, як діяльність учителя й учнів, зміст навчання і виховання, особистість педагога та особистість дитини. Цей процес має динамічний характер, оскільки здійснюється в мінливих соціокультурних умовах, розвивається відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей і самого вчителя.

Підготовка до педагогічної діяльності, відповідно, є складною, цілісною, багатоаспектною і динамічною системою, що функціонує згідно з цілями, завданнями й принципами підготовки фахівців освітньої галузі. Ефективність цієї системи визначається ступенем її відповідності суспільним запитам, структурі та змісту праці педагога на сучасному етапі, а також її узгодженістю з професіограмою та професійним стандартом учителя.

Професіограма вчителя – це науково обґрунтована модель професійної діяльності педагога, що відображає основні функції вчителя, вимоги сучасної школи до його професійної компетентності, рівня теоретичної підготовки, кола професійних знань, умінь і навичок, а також спектр професійно значущих якостей його особистості. Вона виступає своєрідним еталоном, орієнтиром у процесі підготовки педагогічних кадрів, моделює результат, якого необхідно досягти у вищій педагогічній освіті, й виступає своєрідною програмою професійного становлення майбутнього вчителя.

Водночас важливою нормативною основою професійної підготовки та діяльності сучасного педагога є Професійний стандарт учителя початкових класів закладу загальної середньої освіти (затверджений Міністерством освіти і науки України) [7]. У ньому визначено трудові функції, професійні компетентності, знання, уміння та особистісні якості, необхідні для успішного виконання професійних обов'язків. Профстандарт конкретизує вимоги до результатів підготовки вчителя, сприяє узгодженню змісту педагогічної освіти з реальними потребами сучасної школи, орієнтує на формування здатності до інноваційної, дослідницької, партнерської діяльності. На його основі здійснюється модернізація змісту педагогічної освіти, розроблення освітніх програм, оцінювання професійного рівня та забезпечення безперервного професійного розвитку вчителя.

Сучасна педагогіка накопичила значну кількість досліджень з різних питань і напрямків поліпшення роботи вчителя. Проблеми професійної підготовки студентської молоді присвячені праці В. Андрущенка, І. Бежа, Н. Бібик, В. Бондаря, Р. Гуревича, І. Дичківської, О. Дубасенюк, І. Зязюна, Н. Кічук,

В. Кременя, В. Лугового, В. Моляко, О. Мороза, Н. Ничкало, О. Пехоти, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоєвої та багатьох інших.

Структура, зміст і методи професійно-педагогічної підготовки здобувачів педагогічних закладів вищої освіти зумовлюються вимогами суспільства до школи й учителя, рівнем розвитку педагогічної науки та освітньої практики, а також специфікою педагогічної діяльності в сучасних умовах. Завданням педагогічних університетів є озброєння майбутніх учителів глибокими знаннями з фахових дисциплін, психолого-педагогічною компетентністю, практичними вміннями та навичками. Важливою складовою цього процесу є виховання в здобувачів високих моральних якостей, розвиток їх творчого мислення, інтересу до педагогічної професії, здатності до саморозвитку, педагогічної рефлексії й дослідницької діяльності.

Мета професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів полягає у формуванні висококваліфікованого фахівця, який володіє системою педагогічних знань, загальнопедагогічними та методичними вміннями, здатного до творчого застосування педагогічної теорії у практичній діяльності. Професійно-педагогічна підготовка забезпечує наукове осмислення сутності педагогічної діяльності, формує професійно значущі компетентності, закладає теоретико-методологічний фундамент для безперервного професійного розвитку, самоосвіти й підвищення кваліфікації педагога.

Мета і завдання професійно-педагогічної підготовки вчителя початкових класів тісно пов'язані з принципами її організації, які визначають зміст, форми та методи освітнього процесу. Системі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя притаманні як загальні, так і специфічні принципи, що відображають сучасні тенденції розвитку педагогічної освіти. До загальних принципів професійно-педагогічної підготовки належать:

- *науковість* – забезпечення навчального процесу на основі сучасних досягнень педагогічної, психологічної та методичної науки;

- *безперервність і системність* – узгодженість усіх етапів професійного становлення педагога, забезпечення наступності між теоретичною підготовкою, педагогічною практикою та подальшим професійним розвитком;
- *єдність теоретичної і практичної підготовки* – формування професійної компетентності шляхом інтеграції знань і практичного досвіду;
- *індивідуалізація та диференціація навчання* – врахування особистісних можливостей, професійних інтересів і потреб здобувачів;
- *гуманізація та особистісна орієнтація освіти* – спрямованість підготовки на розвиток педагогічної культури, ціннісного ставлення до дитини, формування гуманістичної позиції вчителя;
- *компетентнісна спрямованість* – орієнтація на формування ключових, предметних і професійних компетентностей, необхідних для ефективного здійснення педагогічної діяльності;
- *інтеграція та міждисциплінарність* – забезпечення цілісності педагогічних знань через взаємозв'язок фахових, психолого-педагогічних і методичних дисциплін;
- *рефлексивність та саморозвиток* – стимулювання потреби у професійному самовдосконаленні, самооцінюванні та критичному осмисленні власної діяльності;
- *інноваційність* – відкритість до педагогічних новацій, цифрових технологій і сучасних освітніх практик.

Отже, загальні принципи професійно-педагогічної підготовки вчителя початкових класів становлять методологічну основу формування майбутнього педагога як компетентного, творчого, гуманного та здатного до безперервного професійного зростання фахівця. Вони забезпечують цілісність освітнього процесу, його відповідність сучасним вимогам педагогічної науки та суспільним очікуванням щодо якості підготовки вчителя Нової української школи.

Специфічними принципами професійно-педагогічної підготовки вчителя початкових класів є:

– *дитиноцентризм* – визнання дитини найвищою цінністю освітнього процесу, орієнтація на її індивідуальні особливості, потреби, інтереси та можливості;

– *педагогічна емпатія* – розвиток здатності майбутнього вчителя до розуміння емоційного стану дитини, створення позитивного психологічного клімату в освітньому середовищі;

– *розвивальне навчання* – спрямованість професійної підготовки на формування в майбутнього педагога уміння організовувати навчальний процес як засіб інтелектуального, морального й творчого розвитку учня;

– *інтегрованість змісту освіти* – оволодіння майбутніми вчителями технологіями реалізації міжпредметних зв'язків, впровадження інтегрованих курсів і діяльнісного підходу;

– *практична спрямованість навчання* – домінування практико-орієнтованих форм роботи, педагогічних тренінгів, творчих лабораторій, практик, що забезпечують готовність до реальної шкільної діяльності;

– *ціннісно-світоглядна орієнтація* – формування педагогічних цінностей, моральних і громадянських позицій, відповідальності за результати навчання і виховання учнів;

– *інклюзивність і толерантність* – готовність працювати з різними категоріями дітей, у тому числі з особливими освітніми потребами, забезпечення рівного доступу до якісної освіти;

– *інформаційно-цифрова компетентність* – використання цифрових технологій у навчанні, здатність створювати та застосовувати електронні освітні ресурси;

– *партнерська взаємодія* – усвідомлення ролі вчителя як фасилітатора освітнього процесу, готовність до співпраці з учнями, батьками, колегами та громадою.

Таким чином, специфічні принципи професійно-педагогічної підготовки вчителя початкових класів відображають сучасну парадигму освіти, зорієнтовану на компетентнісний, особистісно орієнтований та діяльнісний

підходи. Їх реалізація забезпечує формування нового типу педагога – гуманного, творчого, інноваційного фахівця, здатного до ефективної професійної діяльності в умовах Нової української школи.

Структура професійно-педагогічної підготовки охоплює кілька взаємопов'язаних компонентів, серед яких головне місце займають: цикл психолого-педагогічних і методичних дисциплін; педагогічна практика; науково-дослідна робота здобувачів.

Цикл психолого-педагогічних і методичних дисциплін є базовим ядром професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів, адже саме він забезпечує формування науково-теоретичної, ціннісної та практичної основи педагогічної діяльності. Його зміст спрямований на оволодіння здобувачами знаннями про закономірності розвитку, навчання й виховання дітей молодшого шкільного віку, теорію та методику освітнього процесу, а також на формування педагогічних умінь, необхідних для організації ефективної навчально-виховної роботи.

Сучасна система підготовки вчителя орієнтується на компетентнісний підхід, тому цикл психолого-педагогічних дисциплін виконує не лише навчальну, а й розвивальну та виховну функції. У процесі його засвоєння здобувачі не просто накопичують знання, а й розвивають педагогічне мислення, креативність, емпатію, здатність до рефлексії, уміння аналізувати педагогічні ситуації, приймати самостійні рішення, діяти відповідально й гуманно.

Усі складові цього циклу – психолого-педагогічні, методичні, фізіолого-гігієнічні дисципліни – становлять єдину інтегративну систему, що базується на спільному об'єкті вивчення – педагогічному процесі, в якому взаємодіють учитель, учень і зміст освіти. Цю систему об'єднують спільні принципи підготовки, єдина спрямованість змісту – вивчення закономірностей розвитку, навчання і виховання дітей, а також постійна взаємодія із зовнішнім середовищем. Зміст дисциплін оновлюється відповідно до суспільних потреб, змін у змісті освіти, розвитку науки й шкільної практики, що забезпечує актуальність і сучасність педагогічної підготовки.

У межах цього циклу особливе значення має інтеграція педагогіки, психології, методики навчання, вікової фізіології та шкільної гігієни. Хоча кожна дисципліна має власний предмет дослідження, у професійній діяльності вчителя вони взаємодіють як єдине ціле. Педагогіка і психологія спільно формують уявлення про особистість дитини, її діяльність і розвиток, проте педагогіка акцентує увагу на організації педагогічних впливів, змісті освіти, методах навчання і виховання, тоді як психологія допомагає зрозуміти внутрішні механізми розвитку особистості.

Система психолого-педагогічних і методичних знань охоплює фундаментальні методологічні основи (методологія педагогічної науки, теорія навчання і виховання, теорія управління освітнім процесом), теоретико-практичні знання про навчання й виховання, а також методичні знання щодо організації форм, методів і прийомів педагогічної діяльності в рамках освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти [1]. Водночас формуються професійні уміння і навички: організаційно-педагогічні, комунікативні, діагностичні, аналітичні, а також уміння керувати пізнавальною діяльністю й процесом виховання молодших школярів

Таким чином, цикл психолого-педагогічних і методичних дисциплін виступає системоутворювальним компонентом професійної освіти майбутнього вчителя. Він поєднує теорію і практику, знання і цінності, забезпечуючи формування компетентного, творчого, гуманного педагога, здатного реалізовувати цілі Нової української школи, виховувати особистість, готову до життя, саморозвитку й відповідального громадянства.

Ключовим елементом системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є педагогічна практика, адже вона забезпечує органічний зв'язок між теорією та практикою, між академічним навчанням і реальними умовами педагогічної діяльності [5]. Саме в процесі практики відбувається перевірка, поглиблення і творчий розвиток психолого-педагогічних знань, формування професійних умінь, ціннісних орієнтацій і мотивації до педагогічної праці.

Педагогічна практика виконує низку стратегічних завдань: формування професійно значущих якостей особистості вчителя; розвиток потреби в педагогічній самоосвіті; виховання любові до професії та усвідомлення її соціальної місії; закріплення і застосування теоретичних знань у реальних педагогічних ситуаціях; вироблення дослідницького, рефлексивного та творчого стилю професійної діяльності. Вона сприяє усвідомленню ролі вчителя як організатора, наставника, фасилітатора навчання, консультанта і партнера дитини.

Сучасна педагогічна практика – це не лише етап професійного випробування, а й простір інтеграції знань, умінь і цінностей. В умовах Нової української школи вона орієнтована на формування в майбутніх педагогів ключових компетентностей, зокрема педагогічної рефлексії, комунікативної культури, цифрової грамотності, здатності до інноваційної діяльності. Якщо під час теоретичного навчання дисципліни вивчаються відокремлено, то в процесі практики вони зливаються у цілісну систему дій, коли знання з педагогіки, психології, методики, фізіології й гігієни трансформуються у вміння працювати з конкретними учнями, класом, батьками, педагогічним колективом.

Діяльність здобувача-практиканта максимально наближена до професійної діяльності вчителя: він планує навчальні заняття, проводить уроки, організовує виховні заходи, діагностує рівень розвитку та навчальних досягнень учнів, налагоджує педагогічну взаємодію. «Створюючи умови, максимально наближені до реальних умов самостійної педагогічної діяльності у школі, педагогічна практика забезпечує сприятливі передумови для формування основ професійної майстерності як найважливішої якості особистості майбутнього вчителя-вихователя» [5, с. 3]. Важливим аспектом є розвиток педагогічного мислення – здатності аналізувати педагогічні явища, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, приймати виважені рішення. У процесі практики відбувається становлення індивідуального стилю педагогічної діяльності, формування професійної відповідальності, емпатії та педагогічного такту.

Результативність педагогічної практики визначається рівнем сформованості професійних умінь, серед яких: уміння визначати навчально-виховні завдання з урахуванням вікових особливостей учнів; здійснювати педагогічне планування; організовувати навчально-пізнавальну, творчу, соціальну та ігрову діяльність дітей; співпрацювати з батьками і колегами; аналізувати та коригувати власну діяльність. Від якості цих умінь залежить професійна успішність майбутнього вчителя.

Отже, педагогічна практика є визначальним етапом професійного становлення здобувача. Вона не лише перевіряє рівень його готовності до педагогічної діяльності, а й сприяє формуванню професійної ідентичності, активної громадянської позиції, внутрішньої потреби у самовдосконаленні. Ефективна практика перетворюється на поле професійного зростання, де народжується справжній педагог – компетентний, творчий, відповідальний, здатний виховувати покоління, що житиме і творитиме в умовах сучасного світу.

На сучасному етапі розвитку освіти, коли суспільні трансформації зумовлюють необхідність переходу вищої школи на нову парадигму підготовки педагогічних кадрів, особливого значення набуває дослідницька складова професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. Вона розглядається як системоутворювальний компонент професійної компетентності педагога, що забезпечує його здатність до аналітичного мислення, критичної оцінки педагогічних явищ, пошуку ефективних шляхів розв'язання освітніх проблем.

Сучасна школа потребує не лише вчителя-професіонала, але й учителя-дослідника – педагога, здатного постійно шукати, аналізувати й апробувати найраціональніші шляхи, умови, методи, засоби та форми високоефективного розв'язання завдань виховання, навчання й розвитку учнів. Саме такий учитель залучає школярів до творчих пошуків, формує активну й самостійну особистість, забезпечує продуктивний характер її діяльності та сприяє становленню відповідального, творчо-перетворювального ставлення до індивідуального й суспільного життя.

У контексті сучасних вимог освіти серед основних функцій професійної

діяльності вчителя – інформаційної, мобілізаційної, розвивальної, орієнтаційної, конструктивної, комунікативної та організаторської – особливо вагомого значення набуває функція дослідницька. Як специфічний вид професійної активності вона охоплює такі ключові компоненти:

- *постійний творчий пошук* та організацію навчального процесу на основі виявлення й упровадження найбільш ефективних методів, прийомів, засобів і форм навчання й виховання;
- *науковий аналіз, узагальнення та корекцію* власного педагогічного досвіду з позицій сучасних педагогічних концепцій;
- *цілеспрямовану дослідницьку діяльність*, спрямовану на вдосконалення навчально-виховного процесу (експериментальна робота, педагогічне проектування, моделювання тощо).

Цей підхід до професійної діяльності педагога відображений у Професійному стандарті вчителя початкових класів (2024), де зазначено, що педагог має проявляти «здатність до інноваційної діяльності, уміння застосовувати в педагогічній діяльності наукові методи пізнання» [7, с. 33]. Отже, дослідницька компетентність виступає ключовою характеристикою сучасного педагога, сприяючи підвищенню якості освітнього процесу, формуванню професіоналізму, педагогічної компетентності та інтелектуальної культури майбутнього педагога.

Формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи передбачає опанування ними методів наукового пізнання, аналізу й синтезу педагогічних процесів і явищ, уміння здійснювати педагогічний експеримент, інтерпретувати отримані результати, робити науково обґрунтовані висновки. Саме така підготовка забезпечує готовність майбутнього педагога до інноваційної діяльності, саморефлексії та педагогічного самовдосконалення, що визначається однією з провідних вимог Концепції «Нова українська школа» (2016) [6].

В умовах зростання обсягів наукової, технічної та інформаційної насиченості освітнього простору актуалізується необхідність розвитку у

здобувачів навичок самостійного пошуку, аналізу й критичного осмислення інформації, застосування елементів наукового дослідження в освітній практиці. Це сприяє формуванню активної позиції майбутнього вчителя як дослідника власної педагогічної діяльності, здатного проєктувати й удосконалювати освітнє середовище.

До того ж, варто наголосити, що в основі сучасного реформування освіти в Україні лежить психолого-педагогічна парадигма гуманістичного спрямування, зорієнтована на розвиток творчого потенціалу педагога, його здатності до рефлексії, самоаналізу та створення і впровадження нових освітніх практик. Готовність до педагогічної дослідницької діяльності стає не лише ознакою професійної зрілості вчителя, а й умовою ефективного впровадження освітніх інновацій, необхідних для забезпечення якості освіти в контексті європейських стандартів. Підтвердженням цього є позиція науковців щодо педагогічних досліджень як стратегічного елемента освіти: «Педагогічні дослідження покликані стати інструментами, завдяки яким забезпечуватиметься подальший розвиток освіти в цілому» [11, с. 653].

Відомо, що педагогічна діяльність за своєю природою є дослідницькою та творчою, оскільки передбачає постійний пошук, аналіз і вдосконалення педагогічних процесів.

На дослідницький характер педагогічного процесу вказували ще класики педагогіки Я. Коменський, Й. Песталоцці, А. Дістервег, К. Ушинський, В. Сухомлинський. Так, німецький педагог-демократ, учитель німецьких учителів Адольф Дістервег у «Керівництві до освіти німецьких учителів» (1835 р.) писав, що без прагнення до наукової роботи вчитель неминуче потрапить під владу трьох педагогічних демонів: механістичності, рутинності, банальності; він дерев'яніє, кам'яніє, опускається, а навчання перетворюється на натаскування й дресирування.

Глибоке обґрунтування творчо-інноваційного характеру праці вчителя, необхідності дослідництва у педагогічній діяльності знаходимо в працях Василя Сухомлинського. На його думку, педагогічна праця за своєю внутрішньою

багатокомпонентною структурою надзвичайно близька до наукового дослідження, їй притаманні найбільш характерні риси дослідницького пошуку. Великий педагог пропагував ідею дослідницького характеру праці вчителя, наполегливо обстоював думку про необхідність поєднання учителем функцій безпосереднього шкільного працівника і функцій ученого. Він підкреслював, що хороший учитель добре знає науку, навіть закоханий у неї, ознайомлений з її найновішими відкриттями, працями вчених, а водночас здатний до самостійних досліджень. Звертаючись до директорів шкіл, В. Сухомлинський говорив: «Якщо ви хочете, щоб педагогічна робота приносила вчителю радість, щоб повсякденне проведення уроків не перетворилося в нудну, одноманітну повинність, ведіть кожного вчителя на щасливу стежинку дослідження... Стає майстром педагогічної праці звичайно той, хто відчув себе дослідником» [8, с. 471].

Практика сучасної школи, розробка і впровадження інноваційних технологій педагогічного процесу – яскраве підтвердження фундаментальних теоретичних положень класиків педагогіки. Однак сучасна освітня практика свідчить, що діяльність більшості вчителів ще не набула в достатній мірі дослідницького характеру, не завжди спрямована на пошук оптимальних і науково обґрунтованих шляхів навчання та виховання.

Педагогічна дослідницька діяльність учителя початкових класів є складним, багаторівневим процесом пізнання педагогічної дійсності, спрямованим на виявлення, обґрунтування та впровадження ефективних шляхів удосконалення навчально-виховного процесу. Вона інтегрує теоретичні знання, практичні уміння й особистісні якості здобувача, забезпечуючи формування здатності до наукового аналізу педагогічних явищ, постановки та розв'язання дослідницьких завдань. Дослідницька активність у педагогічній сфері передбачає осмислення власного досвіду, рефлексію професійних дій, пошук нових ідей і способів підвищення якості освіти, що сприяє становленню здобувача як суб'єкта науково-педагогічного пізнання.

У процесі такої діяльності майбутній педагог не лише опановує методи наукового дослідження, а й формує індивідуальний стиль мислення, розвиває здатність до критичного аналізу, прогнозування педагогічних результатів, генерування й упровадження інновацій. Педагогічна дослідницька діяльність виступає важливим чинником професійного самовизначення, сприяє становленню вчителя як творчої, ініціативної особистості, здатної до безперервного саморозвитку і наукового осмислення власної практики.

Проведення кваліфікованих педагогічних досліджень, зокрема в галузі початкової освіти, потребує спеціальної підготовки фахівців, здатних здійснювати науковий аналіз освітніх явищ, узагальнювати педагогічний досвід, проєктувати і впроваджувати інноваційні освітні технології. Тому вдосконалення підготовки майбутніх учителів до пошуково-дослідницької діяльності передбачає системне навчання здобувачів вищої освіти методології та методів педагогічних досліджень, основ наукового аналізу проблем дидактики, виховання, управління освітніми процесами. Цьому слугують такі важливі компоненти у навчальних планах підготовки здобувачів вищої освіти бакалаврського і магістерського рівня спеціальності «Початкова освіта», як написання курсових робіт (з педагогіки та окремих методик), кваліфікаційної роботи [2; 3].

Необхідність формування готовності майбутнього педагога до пошуково-дослідницької діяльності зумовлена, з одного боку, недостатнім задоволенням суспільних потреб у результатах педагогічних досліджень, а з іншого – низьким рівнем підготовленості частини вчителів до їх здійснення. Відповідно, педагогічна освіта має забезпечити розвиток у здобувачів умінь самостійно організовувати й проводити дослідження, аналізувати отримані результати, формулювати обґрунтовані висновки й рекомендації для вдосконалення освітньої практики.

Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури засвідчує, що, попри наявність значного масиву досліджень, присвячених проблемам професійної підготовки майбутніх учителів, питання формування їхньої готовності до

педагогічної дослідницької діяльності висвітлено порівняно недостатньо (С. Гончаренко, С. Мартиненко, Л. Коржова, Г. Кловак, М. Князян, Н. Кічук, О. Шквир та ін.). Це зумовлює потребу у посиленні дослідницької складової у змісті навчальних програм закладів вищої педагогічної освіти, подальшому теоретичному обґрунтуванні структури та механізмів розвитку дослідницької компетентності, розробці ефективних технологій формування дослідницьких умінь, а також у виробленні ефективних педагогічних умов, які забезпечують практичне застосування здобувачами наукових методів у процесі навчання, цілеспрямоване становлення вчителя-дослідника в контексті модернізації початкової освіти.

На сучасному етапі розвитку освіти педагогічний професіоналізм безпосередньо пов'язується з пошуково-дослідницькою діяльністю вчителя. Саме творчо-інноваційна складова професійної діяльності стала підставою для виокремлення деякими науковцями (зокрема, Н. Кічук та ін.) етапів становлення педагогічного професіоналізму:

1) *учитель-професіонал* – володіння основами професії та успішне застосування апробованих у науці й практиці методів педагогічної діяльності;

2) *учитель-новатор* – використання у професійній практиці поряд з традиційними засобами нових оригінальних підходів до розв'язання педагогічних завдань і реалізація їх у власній діяльності;

3) *учитель-дослідник* – здатність не лише генерувати та впроваджувати нові ідеї, але й науково обґрунтовувати їх ефективність та здійснювати трансляцію отриманих результатів іншим педагогам.

Отже, дослідництво виступає однією з провідних характеристик творчого педагога, якому властиві високий рівень педагогічної майстерності, здатність до нестандартного мислення, дослідницька сміливість, інтуїція та усвідомлення потреби в постійному професійному самовдосконаленні. Справжня педагогічна творчість за своєю суттю містить риси дослідження, а творчий учитель є, передусім, учителем-дослідником.

З огляду на це, одним із ключових завдань сучасної педагогічної освіти є

забезпечення підготовки майбутнього вчителя до пошуково-дослідницької діяльності та здійснення елементарного педагогічного дослідження. Сформувати в педагога вмотивованість до наукових пошуків, розвинути в ньому здатність до аналізу й творчої інтерпретації педагогічних явищ, спрямувати професійну діяльність у русло інновацій – першочергова умова підвищення якості фахової підготовки в умовах модернізації освіти, її багаторівневості та впровадження новітніх педагогічних технологій.

Авторка концепції ступеневої підготовки вчителя початкової школи до педагогічних досліджень О. Шквир наголошує, що така підготовка повинна здійснюватися на всіх рівнях вищої освіти (початковому, бакалаврському, магістерському), кожен з яких розглядається як окремо завершений цикл. Водночас вона виділяє певні недоліки сучасної професійно-педагогічної освіти, що загострюють проблему професійного становлення молодого вчителя як дослідника: «традиційний підхід до організації науково-дослідної роботи здобувачів, що використовується як додатковий вид діяльності; не простежується наступність змісту, форм і методів підготовки майбутніх учителів до проведення науково-педагогічних досліджень на кожному рівні вищої освіти; незначний обсяг часу, відведений на опанування теорії та методики організації педагогічних досліджень у педагогічних закладах вищої освіти; неузгодженість вимог щодо готовності майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень; переважання стандартних засобів стимулювання наукової діяльності» [9, с. 26].

Підтвердженням виділених недоліків стали і результати проведеного нами дослідження, що засвідчили недостатній рівень психологічної та професійної готовності значної частини педагогів до ефективної дослідницької діяльності й упровадження інновацій у практику початкової школи. Лише 15% опитаних учителів виявили стійку зацікавленість у дослідно-експериментальній роботі; 62% готові застосовувати інновації за умови їх успішної апробації та наявності методичних рекомендацій; 17% погодилися б активніше долучатися до науково-пошукової діяльності лише за наявності відповідного адміністративного

розпорядження; 6% респондентів заявили про небажання змінювати усталені підходи ні за яких умов. Водночас більше половини опитаних відзначають значущість дослідницької діяльності в умовах реформування освіти, визнаючи її ключовим чинником поступального розвитку школи й суспільства.

Таким чином, сучасний учитель початкових класів має бути належно підготовлений до здійснення елементарного педагогічного дослідження, творчо-інноваційної діяльності, аналізу й узагальнення педагогічного досвіду та до забезпечення умов для розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

Проблема підготовки педагога-дослідника має комплексний характер і багатовимірне значення:

- *економічне*, оскільки активізує педагогічний потенціал суспільства, сприяє підвищенню ефективності освітніх інвестицій, забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних до інноваційної діяльності;

- *соціокультурне*, адже формує культуру педагога, його гуманістичні цінності, відповідальне ставлення до освітніх процесів, сприяє збереженню та розвитку національної культурно-освітньої традиції;

- *наукове*, що полягає у створенні умов для виявлення й реалізації особистісного та професійного потенціалу педагога, розвитку його дослідницького мислення та здатності до наукового пошуку;

- *психолого-педагогічне*, оскільки процес дослідницької підготовки формує рефлексивність, самосвідомість, здатність до саморозвитку та самооцінки професійної діяльності;

- *освітньо-інноваційне*, бо забезпечує оновлення змісту й технологій педагогічної освіти, створює умови для впровадження наукових результатів у практику початкової школи;

- *державно-громадське*, адже формує кадровий потенціал Нової української школи, спроможний реалізовувати державну освітню політику на засадах науковості, критичного мислення й педагогічного партнерства.

Головними цілями навчання здобувачів педагогічного університету основам дослідницької діяльності є:

- формування теоретико-методологічної бази знань, необхідної для планування, організації, проведення та впровадження результатів наукових досліджень у практику початкової школи, а також розуміння дослідницької стратегії в пізнавальній діяльності та специфіки науково-педагогічного пізнання;
- розвиток умінь здійснювати самостійні теоретичні та емпіричні дослідження, застосовувати комплекс методів наукового пізнання, виконувати дослідницькі заходи, володіти методами та технологією науково-педагогічного дослідження, використовувати технічні засоби експериментальної роботи, включно з інформаційно-комунікаційними технологіями;
- вироблення творчо-дослідницького стилю професійної діяльності, орієнтація майбутніх учителів на поєднання навчально-виховної роботи з науковими пошуками, усвідомлення вчительської праці як наукової діяльності у стінах школи; збагачення творчого потенціалу здобувачів через накопичення дослідницького досвіду;
- прищеплення інтересу до наукових і навчальних досліджень, формування дослідницької складової у світогляді здобувачів, мотивації до участі в наукових проєктах, виконання дослідно-експериментальної роботи, аналізу педагогічних явищ і процесів;
- засвоєння етичних норм і культури наукової праці, розвиток відповідальності, академічної доброчесності, колегіальності, навичок командної взаємодії у процесі наукового пошуку;
- освоєння дослідницького підходу до розкриття змісту навчальних предметів, уміння аналізувати навчальні програми, визначати оптимальний розподіл часу на опрацювання змістових блоків, встановлювати міжпредметні зв'язки, обирати доцільні методики організації пізнавально-дослідницької діяльності учнів;
- застосування дослідження як способу пізнання педагогічної дійсності, уміння аналізувати окремі явища, факти й процеси шкільної практики через дослідницькі процедури;

– створення умов для професійного самовизначення здобувачів, вибору наукового напрямку, наукового керівника (наукової школи), а також залучення найбільш здібних здобувачів до розв’язання актуальних проблем педагогічної практики.

Водночас слід наголосити ще на одній, не менш важливій цілі – забезпеченні орієнтації майбутнього педагога на організацію пошуково-дослідницької діяльності молодших школярів та опануванні педагогічно доцільних методик керівництва їхніми навчальними й науковими пошуками.

Реалізація зазначених цілей забезпечує формування дослідницької компетентності як ключового елементу професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів, сприяє розвитку його дослідницьких якостей, аналітичного мислення, інноваційної культури, здатності до саморефлексії та постійного професійного самовдосконалення.

Дослідницькі якості вчителя становлять комплекс інтелектуальних, творчих, особистісних і професійно-методичних характеристик, що забезпечують ефективність його педагогічно-дослідницької діяльності.

До провідних дослідницьких якостей педагога належать:

– *інтелектуально-когнітивні здібності*, що охоплюють розвинене логічне, критичне, творче та інтуїтивно-рефлексивне мислення, здатність до аналізу, узагальнення, оцінювання та адаптації інформації, творчого опанування педагогічного досвіду;

– *інноваційно-творчий потенціал*, який виявляється у потребі в науково-дослідній діяльності, умінні генерувати нові ідеї, моделювати та проєктувати їх у практику, відкритості до альтернативних думок, культурно-естетичній і емоційній розвиненості;

– *дослідницько-методичні компетенції* – знання методології педагогічних досліджень, володіння методами збору, аналізу та інтерпретації даних, уміння використовувати науково-інформаційні ресурси, створювати та реалізовувати програми навчально-дослідницької діяльності;

– *проективно-аналітичні вміння*, що передбачають здатність визначати перспективні результати педагогічної діяльності, працювати над науково-методичною темою, здійснювати апробацію й упровадження власних напрацювань, прогнозувати їх ефективність;

– *психолого-педагогічна культура*, яка виявляється в умінні проєктувати й реалізовувати особистісно орієнтовану взаємодію учасників освітнього процесу, дотриманні етичних норм наукової праці, відповідальності, рефлексивності та готовності до професійного зростання.

Отже, сукупність зазначених якостей визначає професійно-дослідницький потенціал педагога, забезпечує його здатність до наукового осмислення педагогічних явищ, впровадження інновацій у навчально-виховний процес і постійного саморозвитку. Формування цих якостей у майбутніх учителів початкової школи є одним із провідних завдань сучасної професійно-педагогічної підготовки.

Таким чином, наявність дослідницьких якостей у майбутнього вчителя початкової школи є не лише характеристикою його професійного потенціалу, а й базою для подальшого розвитку компетентності в педагогічній діяльності. Виходячи з цього, важливим завданням сучасної професійно-педагогічної підготовки є створення умов і впровадження педагогічних технологій, спрямованих на формування та посилення дослідницьких умінь і навичок здобувачів, що забезпечують їхню готовність до науково-обґрунтованої та інноваційної практичної діяльності.

Формування дослідницької компетентності у здобувачів педагогічних університетів здійснюється через комплекс взаємопов'язаних методів і підходів, що забезпечують розвиток їхнього професійного потенціалу та готовності до науково-обґрунтованої педагогічної діяльності.

Фундаментальність психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, його оволодіння сучасними педагогічними технологіями передбачають оптимізацію підготовки здобувачів до пошуково-дослідницької діяльності. Така діяльність має бути органічною складовою професійного становлення вчителя

початкових класів і охоплювати такі ключові напрями:

1. Реалізація особистісно орієнтованого підходу до професійної підготовки педагога, що передбачає перехід від масово-репродуктивної моделі до індивідуально-творчої. Творчого вчителя, вчителя-дослідника, здатного до наукового пошуку, надзвичайно важко продукувати у масовому порядку. Формування творчої особистості педагога неможливе в умовах стандартизованого освітнього процесу, тому треба забезпечити варіативність навчальних траєкторій, індивідуальний супровід і розвиток рефлексивних умінь.

2. Запровадження спеціальних навчальних курсів, спрямованих на формування методологічної культури та дослідницьких умінь здобувачів («Основи науково-педагогічних досліджень», «Методологія і методи наукових досліджень» тощо). Потребує ґрунтовного наукового обґрунтування вдосконалення змісту, форм і методів викладання цих дисциплін, їх навчально-методичного та кадрового забезпечення. Важливим є системне застосування методів дослідження – як теоретичних (аналіз, синтез, узагальнення, моделювання тощо), так і емпіричних (вивчення педагогічної документації, аналіз учнівських робіт, спостереження, анкетування, тестування, педагогічний експеримент).

3. Забезпечення дослідницької спрямованості всіх навчальних дисциплін, передусім психолого-педагогічних. Підготовка педагога-дослідника не може бути реалізована лише в межах окремих курсів, тому науково-пошукові методи мають бути інтегровані в навчальний процес системно. Це охоплює включення практичних досліджень, аналіз педагогічних явищ, моделювання освітніх ситуацій, розв'язання професійних проблем у рамках аудиторної та самостійної роботи здобувачів.

4. Широке залучення здобувачів вищої освіти до наукової діяльності, зокрема участі у наукових гуртках, проблемних групах, студентських наукових товариствах, науково-практичних конференціях. Становленню педагога-дослідника сприяє і атмосфера інтелектуального пошуку на кафедрах. Важливим чинником є розвиток сучасних моделей науково-методичного наставництва, що

передбачають індивідуальну роботу із науковим керівником, включення здобувачів у діяльність наукових шкіл, підтримку їхніх дослідницьких інтересів та залучення до практико-орієнтованих проєктів, релевантних умовам сучасної початкової освіти.

5. Створення умов для розвитку навичок як самотійної, так і колективної наукової роботи, що включає планування та організацію досліджень, збір, аналіз і інтерпретацію даних, формулювання висновків і рекомендацій, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та наукових баз даних. Водночас групова дослідницька діяльність сприяє розвитку комунікативних умінь, умінь співпраці, відповідальності за результати спільної роботи та розкриттю творчого потенціалу кожного здобувача.

Реалізація зазначених підходів у системі професійної підготовки забезпечує цілісне формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя початкових класів, розвиток аналітичного й критичного мислення, уміння творчо інтерпретувати педагогічні ситуації та готовність до інноваційної діяльності в умовах Нової української школи.

Професійне становлення майбутнього вчителя значною мірою залежить від його залучення до науково-дослідної діяльності. Наукова творчість має посідати важливе місце в системі професійно-педагогічної підготовки, оскільки саме вона формує здатність до аналітичного мислення та самотійного здобуття знань. Навчання у вищій школі повинно ґрунтуватися на активній самотійній діяльності здобувачів, наближеній до дослідницької. У процесі такої роботи майбутній учитель опановує не лише способи здобуття й опрацювання інформації, а й навички структурування та змістового наповнення уроків, позаурочних заходів, що є необхідною умовою його подальшої професійної ефективності.

Молодому педагогу доводиться виконувати два взаємопов'язані завдання: упроваджувати в освітній процес новітні досягнення науки, здобуті під час університетського навчання, та засвоювати передовий педагогічний досвід. Усвідомлення і прийняття цих закономірностей професійної діяльності має

формуватися ще в період підготовки у закладі вищої освіти. Вагому роль у цьому відіграє участь здобувачів у дослідницькій роботі. Ознайомлення з актуальною науковою проблематикою розширює їхній професійний кругозір, сприяє розумінню тенденцій розвитку освіти та сучасних педагогічних технологій. Безпосередня дослідницька діяльність формує в майбутніх учителів самостійність, відповідальність, уміння організовувати власну роботу, а також розвиває цілеспрямованість і вимогливість до себе.

На сучасному етапі науково-дослідна діяльність здобувачів є одним із ключових чинників формування творчої індивідуальності майбутнього педагога-дослідника. Творчість виявляється у різноманітній активності, спрямованій на засвоєння та накопичення ними знань, фактів і явищ у галузі педагогіки і психології, що створює підґрунтя для подальшої пошуково-дослідницької діяльності.

Важливою умовою розвитку творчої особистості є сформована культура мислення та забезпечення надійного теоретичного підґрунтя для проведення емпіричного дослідження. Творчий педагог має володіти діалектичним стилем мислення, здатністю до відкриття нового, а також умінням прогнозувати, проектувати, конструювати та реалізовувати інноваційні підходи в освітянській практиці.

Творчість тісно пов'язана з дослідницькою діяльністю. У навчально-дослідній роботі пріоритетом є розвиток творчих здібностей, що зумовлюють зростання рівня дослідницьких умінь, сприяють формуванню спеціальних навичок, розробленню авторських методик і їх упровадженню в практику. Наукові та навчально-дослідні завдання розглядаються як форма активної пізнавальної діяльності, у процесі якої здобувачі вищої освіти визначають об'єкт і предмет дослідження, його методологічні засади, принципи, добирають відповідні методи й реалізують методики. Такий підхід до організації освітнього процесу передбачає здійснення наукового аналізу та узагальнення.

Здобувач, залучений до творчої діяльності, повинен не лише досягати конкретних результатів, а й уміти нестандартно застосовувати відомі наукові

факти та сучасні теорії у практичних ситуаціях. Це забезпечує поступовий перехід до цілеспрямованої навчально-дослідної, а згодом і до повноцінної науково-дослідної роботи.

Сьогодні можна констатувати, що тривалий період пошуку оптимальних форм, методів та змістового наповнення студентської дослідницької діяльності певною мірою завершився. Найважливішим його результатом стало утвердження наукових досліджень майбутніх учителів як невід'ємного компонента освітнього процесу, як навчальних занять, так і позааудиторної роботи. У сучасному освітньому просторі з'явився і набуває все більшого поширення, так би мовити, освітній тренд «навчання як дослідження», тобто поєднання навчально-виховної роботи та елементів пошуково-дослідницької діяльності. Вчені наголошують, що «освітній процес з орієнтацією на формування творчої особистості має базуватися на дослідницькій діяльності як учителів, так і учнів» [10, с. 249]. Більше того, за свідченням сучасних дослідників, «хід реалізації педагогічних досліджень вже не виокремлюється від загального навчального процесу, а інтегрується до нього» [11, с. 653].

Ця актуальна освітня тенденція характеризує і сучасну педагогічну освіту, яка чітко визначає орієнтир професійної підготовки вчителя, націлюючи на формування у здобувачів уявлення про школу як простір для наукових пошуків, де вчитель виступає не лише як транслятор знань, а й як дослідник власної практики, здатний до аналізу, вдосконалення та розвитку особистої інноваційної діяльності.

Даний підхід («навчання як дослідження») передбачає залучення здобувачів до активного наукового пошуку, аналітичної діяльності та рефлексії. Педагогічний університет, безумовно, не може забезпечити майбутніх учителів універсальним «ключем» до розв'язання всіх професійних завдань, оскільки такого універсального алгоритму не існує. Проте його місія полягає в іншому: максимально розвинути творче мислення, дослідницькі здібності та інтелектуальну гнучкість здобувачів, сформувати в них готовність до самостійного пошуку оптимальних рішень в умовах постійних освітніх змін.

Підготовка ініціативного педагога передбачає опанування вміння працювати з постійно зростаючим потоком наукової та методичної інформації, критично її осмислювати, застосовувати сучасні методи аналізу педагогічної реальності. Саме органічне поєднання навчальної й науково-дослідницької діяльності у закладах педагогічної освіти створює умови для формування цілісної особистості майбутнього вчителя-професіонала. Воно не лише сприяє глибшому усвідомленню закономірностей освітнього процесу, а й забезпечує становлення педагога-дослідника, здатного ініціювати зміни та приймати обґрунтовані рішення у складних, часто нестандартних, професійних ситуаціях.

Значна частина педагогів високо оцінює роль дослідницького компонента у формуванні творчої та професійно мобільної особистості вчителя. Результати проведеного нами дослідження свідчать про те, що 94 % опитаних педагогів погоджуються з твердженням щодо обов'язковості дослідництва як складника професійної діяльності сучасного вчителя. Лише 6 % респондентів висловили незгоду з цим положенням, що підтверджує загальну тенденцію до зростання усвідомлення значущості дослідницької компетентності в освітній практиці.

Проведене анкетування здобувачів дало змогу визначити рівень сформованості знань, необхідних для здійснення науково-дослідної діяльності. Отримані дані засвідчують, що лише 29 % опитаних оцінюють свої знання як високі, тоді як найбільша частка – 50 % – віднесла себе до достатнього рівня. Водночас 12,5 % здобувачів зазначили низький рівень обізнаності у сфері дослідницької роботи, а 8,5 % вказали на початковий рівень. Такий розподіл свідчить про певну нерівномірність у сформованості дослідницької готовності студентської молоді та потребу в посиленні спеціальної підтримки, спрямованої на розвиток компетентностей, необхідних для якісного виконання наукових завдань.

Сучасні підходи до підготовки майбутнього вчителя-дослідника передбачають суттєве підсилення ролі наукового керівника та академічного наставника. Минув час, коли до наукової діяльності залучалася лише незначна частина найбільш обдарованих здобувачів. Сьогодні завдання педагогічного

університету полягає в тому, щоб кожен здобувач у процесі навчання опанував методи наукового пошуку, здобув досвід проведення досліджень і сформував уміння працювати з науковим знанням.

Досягнення цієї мети неможливе без атмосфери наукової творчості, яка має стати органічною складовою діяльності кафедр. Саме викладачі, наукові керівники й наставники створюють умови, що стимулюють інтелектуальну активність, підтримують дослідницькі ініціативи здобувачів і спрямовують їхню роботу в русло наукової культури. Ефективність цього процесу визначається не лише методичною компетентністю викладача, а й його здатністю до особистісного впливу: мотиваційного, ціннісного, професійного.

У підготовці майбутнього педагога-дослідника недостатньо формального навчання методів дослідження – необхідна цілісна, багатовимірна взаємодія, яка сприяє становленню творчого, рефлексивного та відповідального фахівця. Саме така співпраця викладача й здобувача забезпечує поступове входження молодого педагога у науково-дослідницьку діяльність і формує готовність до інновацій у майбутній професійній практиці.

Сучасні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя-дослідника суттєво підсилюють роль кафедри як науково-освітнього центру, що формує інтелектуальне середовище, сприятливе для розвитку академічної культури здобувачів. Кафедра виступає не лише структурним підрозділом, який забезпечує викладання дисциплін, а й організатором наукових шкіл, лабораторій, дослідницьких проєктів і міждисциплінарних ініціатив. Саме кафедральні наукові комунікації створюють умови для залучення здобувачів до реальних досліджень, сприяють набуттю ними навичок планування, аналізу, академічного письма, презентації результатів.

У цьому контексті особливої ваги набувають сучасні моделі наставництва. Менторство, академічне тьюторство й коучинговий супровід дають змогу здобувачеві будувати власну освітню траєкторію, отримувати індивідуалізовану підтримку, розвивати здатність до рефлексії та самоуправління. Моделі партнерського наставництва виходять за межі традиційної вертикальної

взаємодії «викладач – здобувач» і базуються на принципах довіри, співпраці, взаємної відповідальності. Вони забезпечують ситуацію «дорослого партнерства», у якій здобувач поступово переходить від позиції виконавця до позиції активного суб'єкта дослідження.

Функції наукового керівника в сучасних умовах також набувають нового змісту. Окрім методичного супроводу дослідницької діяльності, він виконує ролі фасилітатора, консультанта, модератора наукового пошуку та мотиватора. Науковий керівник не лише спрямовує роботу здобувача, а й допомагає йому ставити запитання, формулювати гіпотези, критично осмислювати інформацію, знаходити власні дослідницькі підходи. Такий формат взаємодії відповідає концептам партнерської педагогіки та студентоцентрированої освіти, у яких провідним результатом є не лише виконана наукова робота, а становлення дослідницької автономії та відповідальності майбутнього педагога.

Завдяки поєднанню діяльності кафедри, сучасних моделей наставництва й професійної підтримки наукового керівника створюється цілісна система розвитку компетентностей майбутнього вчителя-дослідника. Вона забезпечує умови для формування здатності до інновацій, рефлексивного мислення та науково обґрунтованої педагогічної практики.

У професійній підготовці майбутнього вчителя-дослідника важливого значення набуває взаємодія науковця та здобувача, що забезпечує входження молоді у сферу наукової культури та дослідницьких практик. У сучасних закладах вищої педагогічної освіти таке співробітництво реалізується в різних організаційних формах: участі у спільних зібраннях і науково-практичних семінарах; підготовці та виголошенні наукових рефератів і доповідей на студентських конференціях; роботі у наукових гуртках і проблемних групах; залученні до діяльності провідних наукових шкіл та дослідницьких лабораторій; участі у фахових олімпіадах і конкурсах студентських наукових робіт зі спеціальності «Початкова освіта».

Ідея такої взаємодії ґрунтується на положенні, що викладач-дослідник не повинен розглядати здобувача як засіб досягнення власних педагогічних чи

наукових цілей, оскільки інструментальний підхід не лише унеможливорює повноцінний особистісний вплив, а й часто викликає внутрішній опір. Тому основою співпраці має стати оптимістична гуманістична концепція, орієнтована на розкриття значного потенціалу кожного здобувача вищої освіти, на визнання його активності, здібностей і внутрішніх ресурсів. Саме така система взаємин, що підтримує, заохочує та сприяє самореалізації, перетворює здобувача з об'єкта педагогічного впливу на суб'єкта власного професійного й наукового розвитку.

Актуальною сьогодні є проблема збільшення частки вільного часу для самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів, яка має ґрунтуватися на внутрішній зацікавленості, а не на зовнішньому примусі. У цьому контексті співпрацю між науковцем і здобувачем традиційно поділяють на три групи:

- *обов'язкову*, що охоплює лекції, практично-лабораторні заняття, написання та захист курсових і кваліфікаційних робіт, підготовку звітів із практики та виконання її програмових вимог;

- *бажану*, пов'язану з підготовкою та виголошенням наукових доповідей на засіданнях гуртків, проблемних груп, участю в конференціях, олімпіадах і конкурсах студентських наукових робіт;

- *необов'язкову (добровільну)*, що має індивідуальний характер і залежить від особистої ініціативи та наукових інтересів здобувачів.

Перші дві групи форм взаємодії забезпечують засвоєння базових умінь і навичок, необхідних для професійного становлення майбутнього педагога. Проте перспективний розвиток учителя-дослідника неможливий без продовження цієї співпраці за межами обов'язкових вимог. Саме щоденна праця над собою, самовиховання й самовдосконалення стають фундаментом формування творчої особистості педагога. Створити умови для такого розвитку може лише творчий викладач і лише на основі добровільного, мотивованого прийняття здобувачем власної траєкторії професійного зростання.

Отже, залучення здобувачів педагогічних університетів до навчально-дослідної діяльності створює природний і продуктивний зв'язок між викладачами та здобувачами освіти, що істотно сприяє розв'язанню широкого

кола навчально-виховних завдань. Важливо й те, що здобувачі, беручи участь у дослідницьких проєктах, роблять реальний внесок у вдосконалення шкільної практики, привносячи нові ідеї, спостереження та методичні напрацювання.

Участь у науковому пошуку кафедр і лабораторій значно підвищує інтерес майбутніх учителів до обраної професії, зміцнює їхню мотивацію до опанування науки та ознайомлення з її сучасними досягненнями. Практика переконує: здобувачі, які систематично займаються науково-дослідною роботою під час навчання, демонструють глибші та стійкіші знання, сформовані вміння й навички з фундаментальних, спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін. Вони більш упевнено орієнтуються у професійних ситуаціях і виявляють вищий рівень готовності до майбутньої педагогічної діяльності.

Ключовою умовою формування дослідницького потенціалу майбутнього вчителя є мотиваційний компонент, оскільки саме він визначає ціннісно-смісловне ставлення особистості до наукового пізнання та творчої діяльності. Мотиви, емоції й вольові прояви інтегрують внутрішні психічні процеси здобувача, спрямовуючи їх на розв'язання педагогічних проблем та вироблення власних професійних смислів. Саме тому освітнє середовище університету має не лише організовувати пошукову діяльність, а й цілеспрямовано формувати мотиви й установки на творчий, дослідницький шлях професійного розвитку.

Мотиваційна сфера охоплює три взаємопов'язані складові: активізаційну (потреби), спрямовальну (мотиви) та динамізуючу (емоції, настанови). У їхній структурі виокремлюються афективний та когнітивний аспекти.

Афективний аспект реалізується через емоції, які супроводжують пошукову діяльність: гностичні (пов'язані з інтересом до нового знання), праксичні (реакції на успішність чи складність виконання завдань), альтруїстичні (прагнення принести користь учням і спільноті) та глоричні (потреба у професійному визнанні). Позитивні емоції, як підкреслюють сучасні дослідники, суттєво підсилюють продуктивність наукової роботи та сприяють розвитку дослідницької стійкості.

Когнітивний аспект охоплює пізнавальні потреби, мотиви, інтереси та нахили. Потреба у пізнанні й творчій самореалізації є основою дослідницької спрямованості майбутнього вчителя. Внутрішні мотиви – прагнення відкрити нове, розширити знання, внести власний внесок у педагогічну практику – посилюються тоді, коли зміст дослідницької діяльності є особистісно значущим і пов'язаний із реальними проблемами сучасної школи. Інтерес як стійкий мотив забезпечує інтелектуальну активність, цілеспрямованість та здатність долати складнощі творчого пошуку. Нахил до дослідницької роботи, у свою чергу, формує підґрунтя для розвитку необхідних творчо-інтелектуальних здібностей.

Афективний і когнітивний аспекти мотиваційного компонента взаємодіють, посилюючи один одного: емоційна підтримка сприяє стійкості мотивів, а розвиток інтересів і потреб формує відповідні емоційні переживання. Це зумовлює необхідність створення в освітньому процесі таких технологій і практик, які підтримують внутрішню мотивацію здобувачів до дослідження, забезпечують позитивний емоційний досвід та стимулюють їхню інтелектуально-творчу активність у межах педагогічного пошуку.

Узагальнення характеристик мотиваційного компонента дає змогу перейти до аналізу формування дослідницьких умінь майбутнього вчителя початкових класів, оскільки саме внутрішня мотивація забезпечує готовність до їх активного опанування. Педагогічні знання майбутнього фахівця реалізуються у практичній діяльності, а отже, їх ефективність безпосередньо залежить від рівня сформованості дослідницьких умінь, які забезпечують перехід від теоретичного розуміння до здатності аналізувати педагогічні явища, оптимізувати освітній процес та впроваджувати інновації. Дослідницькі вміння постають інтегральною якістю особистості, що охоплює аналітико-синтетичні, інформаційні, креативні та прогностичні компоненти.

Узагальнення психолого-педагогічних джерел дає підстави окреслити таку структуру дослідницьких умінь майбутнього педагога:

– *аналітико-синтетичні вміння* – здатність аналізувати й синтезувати інформацію, виділяти суттєві характеристики педагогічних явищ, описувати й інтерпретувати процеси, систематизувати та класифікувати наукові дані;

– *інформаційні вміння* – уміння здійснювати пошук, відбір і критичне опрацювання інформації з різних джерел (наукових текстів, електронних ресурсів, науково-метричних баз); працювати з літературою, довідковими матеріалами, цифровими інструментами;

– *креативні вміння* – здатність генерувати нові ідеї, формулювати гіпотези, переносити знання у змінені або проблемні ситуації, виявляти суперечності та виходити за межі репродуктивного мислення;

– *прогностичні вміння* – уміння передбачати розвиток педагогічних процесів, здійснювати ретроспективний аналіз, застосовувати методи екстраполяції та прогнозування в освітній діяльності.

Формування педагогічних дослідницьких умінь потребує створення комплексу педагогічних умов, серед яких ключовими є:

– усвідомлення здобувачами значущості дослідницьких умінь як обов’язкової складової їхньої професійної підготовки та майбутньої творчої діяльності в школі;

– розуміння здобувачами змісту, структури та функцій дослідницьких умінь;

– включення до освітнього процесу різноманітних видів діяльності (пошукові завдання, аналіз педагогічних ситуацій, участь у мікродослідженнях, робота з цифровими інструментами дослідження);

– педагогічно обґрунтована комбінація організаційних форм і методів навчання, включаючи проблемно-орієнтоване, проєктне й дослідницьке навчання;

– цілеспрямована реалізація системи завдань, що містять елементи самостійних досліджень в аудиторній та позааудиторній роботі;

– забезпечення здобувачам вищої освіти можливості вибору тем, методів і способів виконання навчально-дослідницьких завдань, що сприяє формуванню особистісної внутрішньої мотивації.

Слід підкреслити, що пошуково-дослідницька діяльність педагога, як і будь-який інший вид професійної активності, потребує не лише відповідної підготовки, а й психологічної готовності до її здійснення. Підготовка передбачає сформовану систему знань, умінь і навичок, тоді як психологічна готовність охоплює позитивну професійну спрямованість, що виявляється у стійких інтересах, установках і емоційно-ціннісних ставленнях до дослідницької роботи. Однак ці компоненти не завжди збігаються: педагог може володіти необхідною теоретичною базою і методичним інструментарієм, але не проявляти внутрішньої готовності до наукового пошуку, що призводить до відмови займатись відповідними видами діяльності або їх формальне виконання. Водночас учитель, який має високий рівень мотиваційної налаштованості, але недостатньо оволодів дослідницькими вміннями, також стикається з труднощами у здійсненні пошукової роботи. Отже, лише за умови поєднання належної професійної підготовки та психологічної готовності забезпечується висока результативність дослідницьких пошуків педагога, що сприяє розвитку його творчо-інноваційного потенціалу. Така єдність не лише оптимізує окремі компоненти освітнього процесу – цілі, зміст, методи й технології, – а й сприяє оновленню його концептуальних засад.

Узгодженість професійної й психологічної готовності педагога до дослідницької діяльності зумовлює не лише її власну продуктивність, а й визначає його здатність ставати каталізатором пошукової активності учнів. Адже дослідницька компетентність учителя початкової школи безпосередньо трансформується в педагогічні рішення, що створюють умови для розвитку допитливості, самостійності та елементарної науковості мислення молодших школярів. Саме тому педагог-дослідник постає організатором і провідником дитячої дослідницької діяльності, а його професійно-дослідницький потенціал стає важливою передумовою формування в учнів базових дослідницьких умінь і

ставлення до пізнання як цінності.

У вітчизняній і зарубіжній психолого-педагогічній літературі (Д. Дьюї, О. Микитюк, В. Паламарчук, Д. Пойа, Н. Поліхун та ін.) послідовно підкреслюється висока результативність застосування дослідницького підходу у навчанні учнів, в т.ч. молодших школярів. Він сприяє поглибленню їхнього інтересу до творчо-пізнавальної діяльності, формуванню відповідних компетентностей і виробленню дослідницької позиції у сприйнятті навколишньої дійсності. Молодший школяр природно виступає допитливим дослідником: щоденні відкриття – самостійні чи здійснені за підтримки дорослих або ровесників – зумовлюють розвиток пошукової активності, ініціативності та здатності до самостійного пізнання. Діти активно застосовують метод спроб і помилок, створюють власні способи розв’язання навчальних завдань, учаться на отриманому досвіді. Саме тому підтримка дитячої ініціативи та розвиток умінь вчитися самостійно є одним із пріоритетів учителя початкової школи, для якого важливішими стають не стільки обсяги засвоєних знань, скільки способи їх здобуття.

Психологи наголошують, що здатність до дослідження є вродженою, однак її прояви значною мірою залежать від середовища та умов розвитку в дитинстві. Індивідуальні відмінності у схильності до дослідницької діяльності виявляються у різній динаміці формування пізнавальних інтересів, аналітичних умінь, обсягу й характеру знань, спостережливості, пам’яті, уваги, мислення, працелюбства та вольових якостей. Особистісно орієнтоване навчання забезпечує оптимальний вплив дослідницької діяльності на становлення цих характеристик.

Запровадження дослідницького підходу в освітній процес дає змогу сформувати в учнів досвід самостійного пошуку нових знань, їх творчого застосування, а також збагачує пізнавальні цінності та орієнтації школярів. Творчий характер цього процесу можна забезпечити лише за умови, «коли він буде спланований і реалізований як дослідницька діяльність самих дітей» [4, с. 420]. Навчання поступово набуває дитиноцентричного характеру, коли саме діти ініціюють пізнавальні дії, розширюють особистий досвід дослідження і

вчаться організовувати власну пошукову діяльність. Чим раніше така діяльність цілеспрямовано підтримується вчителем, тим повніше реалізується природний потенціал дитини й вищими є результати її навчальних досягнень.

Правильно організована дослідницька діяльність розвиває пізнавальну активність, сприяє формуванню умінь аналізувати, синтезувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки, а також формує готовність до самоосвіти – особливо цінну в умовах швидкого оновлення інформації. Натомість надмірна орієнтація на діяльність за зразком, характерна для традиційної практики навчання молодших школярів, знижує допитливість, стимулює механічне запам'ятовування й перешкоджає розвитку критичного, гнучкого й аргументованого мислення. Коли школа відповідає на запитання, які діти ще не встигли поставити, їх природна пізнавальна активність поступово згасає. Запобігти цьому допомагає дослідницький підхід, який, за свідченням педагогів-практиків, ефективно поглиблює інтерес учнів до пізнання, формує фундаментальні навчальні вміння та сприяє становленню стійкої дослідницької позиції. Недарма в освітньому просторі Нової української школи серед зон навчально-пізнавальної діяльності виокремлюється дослідницька зона – осередок активної пошуково-пізнавальної роботи учнів, спрямованої на розвиток їхніх дослідницьких здібностей.

Формування навчально-дослідницьких умінь молодших школярів є тривалим і багатокомпонентним процесом, що потребує не спонтанної, а спеціально організованої педагогічної діяльності. Тому підготовка вчителя до реалізації дослідницького підходу охоплює кілька взаємопов'язаних етапів.

1. Аналітико-змістовий етап. Учитель здійснює аналіз навчального матеріалу, оцінює його новизну, пізнавальну та практичну значущість, визначає потенціал теми для створення проблемних ситуацій. На цьому етапі встановлюється, які аспекти змісту можуть бути джерелом навчального пошуку та розвивальних завдань.

2. Проектувально-проблемний етап. Відбувається формулювання ключової проблеми в контексті обраної теми, окреслення кола питань, здатних

породжувати інтелектуальну суперечність і стимулювати дослідницьку активність учнів. Учитель добирає матеріал, що забезпечує мотивацію та пізнавальний інтерес, визначає необхідні розумові операції й уміння, які будуть формуватися.

3. *Методично-організаційний етап.* Передбачає добір адекватних методів, прийомів і форм організації діяльності, планування структури уроку, визначення способів діяльності учнів. На цьому етапі розробляються алгоритмічні й евристичні завдання, готується навчально-наочний матеріал, експерименти, демонстрації, тобто дидактичне забезпечення дослідницького процесу.

4. *Управлінсько-процесуальний етап.* Учитель планує етапи роботи учнів, визначає оптимальне співвідношення між керівництвом і самостійністю, уточнює способи супроводу та корекції дослідницьких дій. Центром уваги є організація поступового переходу від педагогічно спрямованого пошуку до більш самостійного дослідження.

До основних завдань педагога в організації пошуково-творчої діяльності учнів Нової української школи відносимо: «формування первинних дослідницьких умінь (користування книгою та іншими джерелами інформації, роботи з дослідними матеріалами), ознайомлення з найпростішими методами і правилами проведення дослідної роботи, формування наукового світогляду, розвиток мисленнєвих операцій, зокрема, нестандартного типу мислення, особистих якостей дослідника у молодших школярів» [4, с. 420]. Механізм управління психічним розвитком молодших школярів у процесі навчально-дослідницької діяльності значною мірою визначається сформованістю мотивів пізнання. Тому першочерговим завданням учителя є створення стійкої позитивної мотивації, яка поступово трансформується в цілі, плани, програму і технологію дій, спрямованих на оволодіння учнями навчально-дослідницькими вміннями. Він має надавати юному досліднику морально-психологічну підтримку, допомагати йому у самовизначенні, зацікавлювати до самостійного пошуку, спонукати до активності, спостереження, усвідомлення необхідності пізнання. У цьому процесі виявляються всі структурні компоненти готовності

педагога – мотиваційний, когнітивний, операційний і рефлексивний, що забезпечують цілісність організації дитячої дослідницької активності.

Про рівень такої готовності свідчить уміння вчителя інтегрувати у зміст уроку або позакласної діяльності завдання, спрямовані на розвиток навчально-дослідницьких умінь, підтримувати пізнавальний інтерес учнів уже на етапі вступного обговорення теми та створювати емоційно сприятливе середовище, у якому природно стимулюється пошукова активність. Важливим індикатором професійної підготовленості є здатність педагога моделювати проблемні ситуації, формулювати разом з учнями навчальні проблеми, висувати й обговорювати гіпотези, а також упроваджувати експеримент як засіб їх перевірки. Готовність учителя виявляється у його здатності організувати діяльність учнів у відповідності до поставлених дослідницьких завдань, добирати прийоми, що забезпечують формування необхідних умінь, та переносити знання про способи організації дослідження в нові педагогічні ситуації. Значущими є також уміння відображати сучасний стан і перспективи розвитку науки у змісті занять, трансформуючи наукову інформацію у навчальний процес, організовувати самоконтроль діяльності школярів і забезпечувати об'єктивну перевірку правильності розв'язань та обґрунтованості висновків. Завершальною складовою виступає здатність учителя здійснювати систематизацію здобутих знань, аналізувати результати роботи й контролювати процес формування навчально-дослідницьких умінь учнів, забезпечуючи цілісність і поступальність їхнього розвитку.

Ефективне застосування пошуково-дослідницької діяльності у початковій школі, на нашу думку, залежатиме від дотримання ряду педагогічних умов: «створення відповідної робочої атмосфери, стимулювання учнів до творчого пошуку і дослідження; забезпечення індивідуального характеру дослідницького процесу; практична орієнтованість пошуково-дослідницьких завдань; використання нових способів дослідження з орієнтацією на мету пошуково-дослідницької діяльності та її досягнення; забезпечення ситуації успіху, відчуття радості від кожного нового «самостійного» (чи колективного) відкриття;

здійснення постійного контролю поточних результатів із внесенням доцільних коректив; володіння самим учителем дослідницькими якостями й високим творчим потенціалом» [4, с. 422-423].

Результати проведених педагогічних пошуків дають підстави сформулювати низку методичних орієнтирів для майбутніх учителів щодо ефективного управління навчально-дослідницькою діяльністю молодших школярів. Насамперед важливо цілеспрямовано розвивати пізнавальний інтерес дітей, забезпечуючи його вже на етапі вступного обговорення теми. Позитивна емоційна атмосфера у класі виступає необхідною умовою активізації інтелектуальних зусиль учнів, тому вчитель має постійно підтримувати прояви їхньої пізнавальної ініціативи та самостійності. Центральним методичним прийомом є створення проблемних ситуацій, що спонукають дітей до висунення гіпотез і пошуку пояснень; поступово учні повинні оволодіти умінням самостійно формулювати навчальні проблеми та пропонувати їх можливі розв'язання. Важливо включати до структури навчального заняття елементи експерименту як засобу перевірки висунутих гіпотез і формування досвіду наукового мислення. Не менш значущим є організація самоконтролю: учитель має навчати дітей оцінювати правильність власних дій, обґрунтовувати висновки, бачити причинно-наслідкові зв'язки. Усі ці процеси потребують постійного педагогічного супроводу та контролю за формуванням навчально-дослідницьких умінь, що дає можливість своєчасно корегувати діяльність і забезпечувати поступальний розвиток дослідницьких якостей молодших школярів.

Отже, елементарну дослідницьку підготовку учнів має забезпечувати школа, і ключова роль у цьому належить учителеві. Саме в період шкільного навчання засвоєння знань і формування пізнавальних, зокрема дослідницьких, умінь відбувається систематизовано, у тісному взаємозв'язку та природному взаємостимулюванні, у гармонії з розвитком творчих здібностей і на основі інтенсивного становлення психофізичних функцій особистості. Тому розвиток

дослідницького й творчого потенціалу молодших школярів має бути закладений у самій моделі сучасної освіти.

Відтак науково-дослідна діяльність майбутнього педагога є важливим засобом подолання суперечності між швидкими темпами розвитку науки й динамікою змін у системі як шкільної, так і вищої педагогічної освіти. Випускник педагогічного закладу має орієнтуватися в сучасних наукових концепціях, застосовувати їх у навчально-дослідницькій і науково-дослідній роботі, яка повинна розпочинатися вже з першого курсу, послідовно ускладнюватися та забезпечувати поетапне формування професійно необхідних знань, умінь і навичок, які будуть необхідні для розвитку творчо-дослідницького потенціалу молодших школярів.

Отже, «народження» творчого вчителя, вчителя-дослідника є не лише суспільним запитом, а й ключовою передумовою трансформації всієї системи сучасної освіти. Лише педагог, здатний критично мислити, аналізувати власну діяльність, генерувати й апробовувати нові педагогічні рішення, може забезпечити якісні зміни у початковій освіті та відповідати викликам Нової української школи.

Для ефективної реалізації дослідницької функції майбутнього вчителя необхідна цілеспрямована, науково обґрунтована підготовка, що формує дослідницьку культуру як невід'ємний компонент професійної компетентності. Вона повинна сприяти розвитку умінь постановки педагогічної проблеми, вибору адекватних методів її вивчення, інтерпретації результатів і застосування отриманих даних у практиці навчання молодших школярів. Зміст і структура професійно-педагогічної підготовки мають бути вибудовані як цілісна, системно організована інтеграція теоретичної, практичної та дослідницької складових. Саме таке поєднання забезпечує формування компетентного, творчого, гуманістично орієнтованого педагога, здатного до постійного саморозвитку, інноваційної діяльності та до активного й усвідомленого залучення учнів до навчально-дослідницьких пошуків.

Таким чином, дослідницька складова професійної підготовки не є додатковим елементом, а виступає стрижнем становлення сучасного вчителя початкової школи – професіонала, який мислить науково, діє відповідально та сприяє формуванню покоління здобувачів освіти, відкритих до пізнання, дослідження й творчості.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL : <https://surl.li/bennbu> (дата звернення: 20.11.2025).
2. Кіт Г.Г. Кваліфікаційна робота з педагогіки початкової освіти: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТВОРИ, 2025. 136 с.
3. Курсові роботи з педагогіки початкової освіти : Навчально-методичний посібник / укладачі О.П.Демченко, Г.Г.Кіт, Л.В.Любчак. Вінниця, 2022. 145 с.
4. Кіт Г.Г. Наукові дослідження майбутніх педагогів: орієнтація на пошуково-дослідницьку діяльність молодших школярів. *Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування*. Міжнародна науково-практична конференція Берегове 30-31 березня 2023 року : Наукове видання (Збірник наукових праць) Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Єва Гуттерер, Ілдіко Гребя та Каталін Поллої. Берегове : ЗУІ ім. Ференца Ракоці II, 2024. С.417-424. URL : <https://surl.li/babshd> (дата звернення: 29.11.2025).
5. Кіт Г.Г. Педагогічна практика в системі ступеневої підготовки вчителя початкових класів: Навчально-методичний посібник для студентів педагогічних закладів освіти (спеціальність : початкове навчання). Вінниця : ПП «Едельвейс і К», 2007. 222 с.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти: Міністерство освіти і науки України. URL : <https://surl.lt/hfuqwb> (дата звернення: 23.10.2025).
7. Професійний стандарт вчителя початкових класів. Затверджено наказом

МОН України № 1225 від 29.08.2024 р. URL: <https://surl.li/gniequ> (дата звернення: 22.10.2025).

8. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т.4. С. 391-626.

9. Шквир О.Л. Теоретичні і методичні засади ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2018. 572 с. URL : <file:///C:/Users/Galina/Downloads/dis.doc.pdf> (дата звернення: 30.11.2025).

10. Halyna Kit, Alla Vasylyuk, Natalia Kazmirchuk. Future primary school teachers preparation for research activities. *Exploring Quality of Life Amid Global and Local Transformations: monograph*. Tadeusz Pokusa, Tetyana Nestorenko, Dominika Kalita (eds.) Publishing House of the Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole. Opole, 2024. S. 235-250. URL : <https://surl.li/gniequ> (дата звернення: 24.11.2025).

11. Sivachenko I., Demchenko O., Vakaliuk I., Valentieva T., Kit H. Problems and Perspectives of Pedagogical Research in the Context of Digitalization. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22, № 6. P. 652-657. URL : <https://surli.cc/dajvrg> (дата звернення: 24.11.2025).

УДК 373.3.091.12-051:004.9

DOI: 10.31652/pympk-2026.ch1.3

Юлія Бондар, докторка філософії (PhD), старша викладачка кафедри початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, <https://orcid.org/0000-0003-4184-5424>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ